

Атаманчук Володимир Миколайович,
завідувач кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ТЕРМІНОЛОГІЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

В умовах постійного збільшення обсягу законотворчості, впровадження нового законодавства в життя держави суттєве значення має правильне використання експертно-криміналістичної термінології.

Вперше питання про структурні особливості мови криміналістики досліджено Р. С. Белкіним. Вчений розглянув її як систему загальних і часткових понять, що відображені визначеннями та позначеннями (знаками, термінами) [1, с. 263]. Як видно, основними об'єктами мови криміналістики є поняття, визначення, знак, термін. Оскільки криміналістичні експертизи є невід'ємною складовою криміналістики, а головний об'єкт мови – термінологія, то одним із напрямів вивчення цієї науки є дослідження термінологічної системи криміналістичних досліджень.

Будь-який юридичний документ, зокрема й висновок експерта, пов'язаний з мовою, а отже – зі спеціальною термінологією. Тому, чим майстерніше нею володіє експерт-криміналіст, тим менше виникає проблем при опрацюванні його висновків.

Постійні зміни, що відбуваються у науковому світі, зокрема в галузі техніки, інформаційних технологій, вносять окремі доповнення до знань, якими оперує криміналістика в цілому, та криміналістичні експертизи зокрема. Такі процеси, звісно, залишають свій відбиток в одній із основних складових мови – термінології зазначеної галузі знань.

П.Д. Біленчук пропонує структуру мови поділяти «на усезагальні, загальні та часткові поняття (терміни). Усезагальні – це філософські поняття, що використовуються в мові як засоби спілкування взагалі. До загальних належать ті, що використовуються у кількох близьких галузях знань, групах наук; часткові (спеціальні) – це поняття, які вживаються в одній науці або близьких до неї за предметом дослідження, наприклад: криміналістика і теорія оперативно-розшукової діяльності» [2, с. 23–24].

За класифікацією А. С. Піголкина, в юридичній сфері розрізняють терміни: а) загальновживані (правило, справа, дія,

порядок, експеримент); б) загальноновживані, що мають у нормативному акті більш вузьке, спеціальне значення (потерпілий, спеціаліст, свідок); в) власне юридичні, які лаконічно і відносно точно означають поняття, вживане в юриспруденції (суд, вирок, злочин, висновок експерта); г) технічні, у тому значенні, яке за ними закріплено у відповідній галузі знань (відеозапис, фонограма, дактилоскопічні порошки тощо) [3, с. 70].

Власне криміналістична термінологія: криміналістична тактика, криміналістична ідентифікація, дактилоскопія, трасологія, одорологія тощо. До цієї групи належать терміни, що виникли і здобули спеціальне значення у недрах криміналістичної науки на протязі її становлення та історичного розвитку. Оскільки криміналістика свого часу відокремилась з кримінального процесу і становила частину поліцейського права, певна частина термінології використовується в обох юридичних галузях, наприклад: показання свідків, допит, висновки експерта. Власне криміналістичну термінологію окремі вчені-криміналісти розмежовують на термінологічні мікросистеми:

- загальної теорії криміналістики: методи криміналістики, криміналістична ідентифікація, механізм злочину, криміналістична діагностика, експеримент, мова криміналістики, криміналістичне прогнозування;

- криміналістичної техніки: криміналістична фотографія, панорамна фотозйомка, трасологічні дослідження, дактилоскопія, судове автороззнавство, криміналістичне зброєзнавство;

- криміналістичної тактики: тактичний прийом, обшук, допит, пред'явлення для впізнання, огляд місця події, слідча ситуація;

- криміналістичної методики: розбійний напад, умисне тяжке тілесне ушкодження, слідча ситуація, криміналістична характеристика злочинів, слідча версія, незаконний обіг наркотичних засобів [4, с. 164–165].

Як бачимо, серед чотирьох термінологічних блоків, термінолоія криміналістичних експертиз посідає окреме місце у структурі криміналістичної термінології.

На сьогодні такі вчені-криміналісти як М. Я. Сегай, В. С. Кузьмичов, Н. І. Клименко [5] та інші пропонують внести п'ятий елемент до структури криміналістики – експертологію, що в свою чергу підкреслює системність та невід'ємність термінології криміналістичних експертиз від загально-криміналістичної.

Термінологія криміналістичних експертиз розглядається нами як галузева термінологія, що використовується в експертних дослідженнях і до структури мови криміналістики потрапила завдяки використанню спеціалістами знань інших наук: хімії, фізики, математики, інформатики, медицини тощо.

Необхідно підкреслити також, що терміни названої групи широко застосовуються не тільки працівниками судово-експертних установ, слідчих підрозділів, а й суду та адвокатури. Це дає змогу розширити діапазон вживання експертно-криміналістичної термінології в експертній практиці використання експертних методів і методик дослідження.

Список використаних джерел

1. Белкин Р. С. Избранные труды. М. : Норма, 2008. 768 с.
2. Біленчук П. Д. Криміналістика : підручник / [Біленчук П. Д., Головач В. В., Салтевський М. В. та ін.] ; за ред. акад. П. Д. Біленчука. Київ : Право, 1997. 256 с.
3. Пиголкин А. С. Подготовка проектов нормативных актов. М. : Юрид. лит, 1968. 200 с.
4. Атаманчук В. М. Сучасний стан термінології криміналістичних експертиз, її місце в системі юридичної термінології та проблеми використання. *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи* : сб. науч. тр. по материалам I науч.-практ. конф. Симферополь, 2008. С. 163–167.
5. Клименко Н. І. Судова експертологія : навч. посіб. Київ : Ін Юре, 2007 528 с.